

Dr. Ballenegger Róbert emlékezete (1882—1969)

dr. Stefanovits Pál*

Az elmúlt év novemberében néhány nappal azután, hogy betöltötte 87. életévét, örökre eltávozott körünkől a magyar talajtan „nagy generációjának” utolsó tagja, dr. B a l l e n e g g e r Róbert. Végigkövetve életútját egy egyenletes, rendszeres, következetes, tudományos pályát látunk, mely nem nélkülözte a buktatókat, de nem hiányoztak rajta a nagy elismerések sem.

1882. november 11-én született Temesvárott. Atyai ágon svájci eredetű, és így az otthoni környezetben sajátította el a magyar nyelv mellett a németet és a franciát is. Ez a tény egész életére kihatott, mert nagy segítséget jelentett a nemzetközi szakirodalom tanulmányozásában és gazdagításában, valamint a külföldi szakemberekkel való személyes kapcsolat szorosra fűzésében.

Tanulmányait a Budapesti Tudomány Egyetemen végezte 1900 és 1905 között, a Bölcsészettudományi Karon. Tanulmányai befejezésével az Ampelológiai Intézetben, majd Selmecbányán a Bányászati és Erdészeti Főiskolán dolgozott.

1910-ben a Földtani Intézet Agrogeológiai Osztályára nevezték ki, és ezzel kezdődött tudományos pályájának az az íve, mely egybeesett a magyar agrogeológiai talajtani tudomány rohamos fejlődésével és nemzetközi elismerésével.

Részt vett az 1909-es Budapesti Nemzetközi Agrogeológiai Konferencia határozatai értelmében megindított országos áttekintő talajterképezési munkálatokban. Felvelelei kiterjedtek az Alföldre, az erdélyi Mezőség területére, Liptó—Szepes, Árva megyékre is, és ezek az adatok alapul szolgáltak Magyarország klímazonális talajterképezésének elkészítéséhez. Nagy jelentőségű volt ez az új ismeretanyag, de még sokkal nagyobb hatása volt a hazai talajtani tudomány fejlődésére azoknak a munkáinak, melyekben a begyűjtött talajszelvények anyagának fizikai és kémiai jellemzéséről számolt be. Személyében ötvöződött legjobban az agrogeológiai szemlélet a részletes kémiai anyagvizsgálat irányzatával, mely kapcsolódás a későbbiek folyamán a magyar talajtan egyik értékes jellemzője lett, és amely irányzat mind akkor, mind pedig a későbbiekben korszerű és eredményes volt. A földtani tudományokkal való szoros kapcsolata megnyilvánult olyan háttérterületi kérdések feldolgozásával, mint a tokajhegyaljai nyirok keletkezése, és olyan nagy értékű együttműködésben, mint a L ó c z y : Balaton-monográfia, melyben a Balaton vidék talajviszonyait vizsgálta.

A Tanácsköztársaság idején élénk tudománypolitikai tevékenységet folytatott, részben a Földtani Társulat belső életének megreformálásával, részben az önálló Talajtani Intézet létrehozásával, melynek igazgatóhelyettese volt. Sajnos ennek az aktivitásnak a későbbiekben számára hátrányos következményei voltak. Nagy tekintélye azonban megővta pályáját az éles törésektől és így 1922 és 1940 között a Kertészeti Tanintézet tanára lehetett.

Munkásságának ebben a szakaszában a laboratóriumi vizsgálatok kisebb súllyal jelentek és előtérbe kerültek a szintetizáló jellegű tanulmányai. Egy részük a gyümölcs-

* Előadta a MFT 1970. március 20-i közgyűlésén.

telepítés talajtani előfeltételeit foglalja össze, míg más részükben a saját felvételi adatait kiegészítve a nemzetközi szakirodalom anyagával talajföldrajzi és talajosztályozási kérdéseket tárgyal. Ugyanabban az időszakban szélesedett ki érdeklődési köre a talajok tápanyagai és a trágyázás irányában, ami szerves része és tükröződése a kertészeti, valamint a mezőgazdasági gyakorlat gyors fejlődésének. Nagy szerepe volt az országos átnézetes talajismereti térképek felvételi munkájában, mert mint szakirányító részt vett a Földtani Intézet talajtani osztályán 20 éven át folyó nagyjelentőségű tevékenységben.

Külön ki kell emelni azt a segítséget, amit a talajtani szakemberek számára a talajvizsgálati módszerek könyvek megjelentetésével nyújtott. A három módszerekönyv, melyek 1944., 1953. és 1962-ben jelentek meg — először Mados Lászlóval, majd di Gléria Jánossal közös szerkesztésben — tömör és válogatott összefoglalását adták a hazánkban és külföldön elterjedt vizsgálati módszereknek. Jól érvényesül ezekben az a hatalmas irodalmi áttekintés, melyet a hosszú évek során szerzett meg, valamint a kiváló rendszerezőkészség, mellyel a fölösleges részletektől megtisztított ismeretanyagot összefoglalta. Értékes tanácsai sokat segítettek az Agrokémia és Talajtani című folyóirat színvonalának emelésében, mely szaklapnak alapítása óta, vagyis 18 éven át tevékeny szerkesztőbizottsági tagja volt.

Tudománypolitikai aktivitása egész pályafutása alatt jelentős volt. A felszabadulás után elsőként hívta össze a talajtani szakembereket az Agrártudományi Egyetemen az általa vezetett Talajtani Tanszéken rendszeresen tartott szemináriumok keretében és ezzel pótolta azt a hiányt, amit a háború előtti Talajtani Társaság megszűnése idézett elő. Majd tevékenyen részt vett az Agrártudományi Egyesület keretében létrejött új Talajtani Társaság megalakulásában, melynek tiszteletbeli elnöke volt. Mindvégig tagja volt a Magyarhoni Földtani Társulatnak, és mintegy ötszöket kapcsként tevékenykedett a két tudományág szakemberei között.

Tagja volt a két világháború közt működő Állandó Központi Talajjavító Bizottságnak. Kimagasló érdemeket szerzett a MTA Talajtani és Agrokémiai Bizottságában, melynek több éven át elnöke volt. Ennek keretében vezette azt a munkabizottságot, mely az új, ma már általánosan használatos (genetikai és talajföldrajzi) talajosztályozási rendszert kidolgozta. Ebben a munkában érvényesítette azt a nagy tapasztalatot, melyet saját maga a klimazonális térképfelvételek és az átnézetes térképezés irányítása közben szerzett, valamint azt a nagy áttekintést, melyet a nemzetközi szakirodalom nyomonkövetésével sajátított el.

Nagy szerepe volt abban, hogy a magyar talajtan eredményei külföldön ismertekké váltak és hogy nemzetközi szakmai fórumokkal jó kapcsolat alakult ki. Részt vett és előadást tartott az 1924-ben Rómában tartott IV. Nemzetközi Agrogeológiai Konferencián. Ez a konferencia határozta el a Nemzetközi Talajtani Társaság megalakítását, melynek mind a fizikai, mind pedig a kémiai és a térképezési szakbizottságába beválasztották. Ugyanennek a nagytekintélyű társaságnak volt választmányi tagja 1930 és 1941 között, majd az 1927-ben Washingtonban tartott kongresszuson a kémiai bizottság alelnökévé is megválasztották. A nemzetközi megbecsülés jeleként az 1950. évi amszterdami kongresszus alelnökévé választották, de sajnos azon személyesen megjelenni nem tudott. 1956-ban azonban, a párizsi kongresszuson ő vezette a magyar delegációt, és tekintélye, mindenki által jól ismert szerény egyénisége sok tekintetben elősegítette a küldöttség munkájának eredményességét. Ugyanekkor, mint a társaság alapító tagját emlékéremmel tüntették ki.

Az 1955-ben Budapesten tartott nemzetközi talajtani konferencia szervezésében és levezetésében nagy részt vállalt és lehetővé tette, hogy a magyar talajtan ismét összeköttözzen a nemzetközi tudományos életben.

Kimagasló érdemeket szerzett a talajtan oktatása terén. Pályája kezdetén 1908-tól 1909-ig a Selmecbányai Bányászati és Erdészeti Főiskola földtani tanszékén volt tanársegéd. 1922-től 1940-ig a Kertészeti tanintézet tanára. 1919-ben a Műegyetemen szerezte magántanári címet az agrogeológia tárgyából, mely időponttól kezdve 1944-ig adott itt elő. A Tanácsköztársaság idején a Marx—Engels munkásegyetem talajtani előadásait tartja és ugyanakkor a Földművelésügyi Népbizottság előadója.

1931-ben rendkívüli egyetemi tanár lesz, majd 1946-tól 1949-ig, nyugdíjazásáig az Agrártudományi Egyetem talajtani tanszékén nyilvános rendes egyetemi tanár. Oktatómunkája ezután sem szünetel, a tudományegyetemen a geológus hallgatók számára tart talajtani előadásokat. Nemcsak hazánkban oktatta az egyetemi ifjúságot, hanem meghívott vendégként 1926-ban az Egyesült Államok több egyetemén tartott előadásokat és meghívták francia egyetemekre is talajtani előadások tartására.

Az oktatásban kifejtett tevékenysége elismeréseként a Kertészeti Egyetem 1965-ben a doctor honoris causa címmel tüntette ki. Elismerték tudományos eredményeit is, vala-

mint az agrogeológiai és a talajtani tudomány fejlesztése érdekében kifejtett egyéb tevékenységét. 1918-ban a Magyarhoni Földtani Társulat Szabó József emlékéremmel tüntette ki. 1959-ben a TMB a mezőgazdasági tudományok doktora fokozatot ítélte oda számára. 1957-ben Kossuth-díjat kapott, míg 1963-ban a Munka Érdemrend kormány-kitüntetésben részesült.

Mindehhez hozzájárult az a kivételes tisztelet, amely egész életén át övezte. Személyében csodálatos harmóniában egyesült a múlt tapasztalata a legfrissebb eredmények ismeretével. Szerénysége és a legmagasabb szinten jelentkező humanitása tudástárának hatalmas kincsét mindenki számára hozzáférhetővé tették. Tanácsai, útmutatása és kritikája egyaránt segítettek szinte minden talajtani szakember munkáját. A szó teljes értelmében polihisztor volt, aki a földtudományok mellett a társadalomtudományokban is járatos volt. Sokoldalúsága és nagy önkritikája megvédte a tévedésektől, így ítélete mindenkor biztos volt. Csiszolt stílusa minden írásművét iskolapéldává avatta, melyben a tömörség párosult a világos kifejezésmóddal. Nyelve a legtisztább magyar nyelv volt, melyen a legösszetettebb fogalmakat is világosan fejezte ki, és így mindenkor, mindenki számára érthető volt minden sora. Utolsó nagyobb lélegzetű alkotásában, a magyar talajtani kutatás történetéről írt könyvében, mely 1963-ban jelent meg, mindezek a kiváló tulajdonságok párosulnak a magasfokú rendszerező és értékelő képességgel, amilyent csak az érhet el, aki tudatosan és célratörően kifejleszti magában ezeket a ritka tulajdonságokat. Személyében alkotó tudóst és nagy tanítómestert veszített el minden földdel foglalkozó tudomány, nemcsak a földtan és a talajtan, hanem a földrajz, valamint a természettudományok más tudományágai is. Emlékén és követendő példáján túlmenően megmarad azonban több mint 200 közleménye és könyve, melyekben a magasszintű tudományos eszmefuttatásoktól és adatközlésektől kezdve a mindenki számára érthető gyakorlati tanácsokig terjedő széles skálán hirdette a társadalmi felemelkedés természettudományi összetevőit.